

BORDA JÁNOS

Bujáki anziksz

Hazafelé utazva az elsuhanó tájat nézem, és azon morfondírozok, miként számolhatnék be az egynapos kirándulásunkról. Mert vétek lenne szó nélkül hagyni a kedves élményeket, melyekkel a Cserhát lábainál megbúvó palóc falucska ajándékozza meg az utazót. Kicsinyke szeglete ez hazánknak, bő lére eresztett útleírás tán nem is illene hozzá... Küldök hát róla képeslapot! Olyan több részre felosztottat, amin a legtöbb helyi nevezetesség megtalálható; azt hiszem, régen anziksznak mondták az ilyen üdvözlőkártyát.

Buják zsákfalú, és egy kicsit a világ vége. Olyan érzés ide eljutni, mint a szélesen hömpölygő folyóról valamely patak forrásvidékére, ahonnan már csak néhány vékonyka csermely útját lehet követni a sűrűsége át, egészen a fakadásokig. A környező vidék hosszú időn át zárt honvédségi terület volt, tiltott zónákkal – így érthető, miért maradtak sokáig teljesen ismeretlenek az itteni látnivalók a hazai turizmus térképén.

A főútvonalról letérve számtalan kanyar és kátyú után végre megérkezünk. A falu épületei törekvő és küzdelmes mindennapokról árulkodnak: a szépen felújított, karbantartott középületek mellett ugyan sok az új ház, ám vannak félbehagyott építkezések, lakatlan porták, lerogyott vén falak és behuppanó tetők...

A főutca egyenes szakaszán haladva már nem a község köti le a figyelmünket, hanem a szemközti erdős ormon fehérlő szakrális építmények. Autónkat a templom melletti parkolóban hagyva nyomban neki is vágunk a könnyen járható emelkedőnek, hogy közelről láthassuk a több százéves múltú kegyhelyet. Beles-

kelődünk a Szent Anna-kápolnába és a remetelak üvegezetlen ablakán, végül a meredek lépcsőn felbátorkodunk a Kálvária fallal kerített udvarába. A

homokkőből faragott keresztet szélverte hóval, jéggel csiszolja a múlt idő. Lassacskán már a bal oldali, eredendően gonosz lator arcvonásai is meglágyulnak...

A lépcsőről szétnézve kitárul előttünk a térség. Körben a Cserhát távolba vesző vonulatai húzódnak. Balra, a völgyön túli fennsík peremén pihe-nőkunyhó és karcsú, fehér kereszt: Káponka a neve ennek a helynek, amely egy Árpád-kori templom emlékét őrzi. Előttünk, a lankás, alacsony hegyhátakkal védelmezett, sík medence békéjében terül el Buják. Most meg oda kíváncsozunk le, az aprónak látszó házak és a maketnyi templom környékén nézelődni.

Támad is ámuldoznivalónk, mire leérünk! A templomból most sorjáznak kifelé a falubeliek. Színpompás öltözékben a lányok, asszonyok – hímzett szalagokat, többsoros fehér gyöngyfüzért viselve; fejükön kendők, főkötők és párták jelentést hordozó sokféleségével. Térdig sem érő, sokrétű rakott szoknyaikban úgy lépkednek, mint a megéledt, ringó harangvirágok. A férfiak ruházata ünnepélyes, de jóval egyszerűbb. Fekete nadrágjuk pantalló vagy csizmához illő; a kívülre eresztett derekú, sűrű gombos ing felett mellényt hordanak, s többen közülük bokrétás-árvalányhajas kalapot. Nem csoda, hogy lényük, naiv szépségeszményük bája rabul ejtette annak idején egy budapesti festőművész szívét és ecsetjét egyaránt.

Glatz Oszkárrol általában annyit tudnak az emberek, hogy festő volt – vagy még annyit se. Hála az egykori művészettörténeti oktatásnak, nekem legalább derengett valami a Birkózó fiúk című festményről... Buják művelődési központja számos képét őrzi a haláláig ide kötődő, az itteni karaktereket és sorsokat megörökítő művészek. Egyszerű emberek portréi és a falusi élet zsánerképei, csodálatra méltó érzékenységgel alkotva: szinte a modellek lelkéből mártva fényt és színeket az ecset hegyével. Eredetileg „kötelező tiszteletadásnak” szántuk a kiállítás megtekintését, s lám, úgy jövünk kifelé – még mindig az élmény hatása alatt – akár a virágpor özönétől megrészegült méhek.

Ebéd után felkerekedünk, hogy „megostromoljuk” a bujái várat. A faluvégi házak fölé magasodó homokkő-sziklafal előtt haladunk el, aljából hűvös unalommal ásít utánunk a Pappenheim-barlang szája.

A patakkal együtt kanyargó erdészeti műút elágazásánál nekifohászunk a jobbra vezető kaptatónak. Nem *annyira* meredek (inkább a kiadás pörkölt tehet róla), de mire a hegytetőn szemünkbe ötlenek a külsővár romjai, bizony megállunk szuszogni mindannyian. Egyetértünk abban, hogy igen elszánt támadóknak kellett lenniük, akiknek még innen is maradt kedvük rohamozni.

Bár jól védhető erősség hírében állt, mégis gyakran cserélt gazdát a történelem során. Aztán – mintegy 350 évvel ezelőtt – végbúcsú gyanánt felrobbantották az elvonuló törökök. A menetelesen emelkedő védművekből alig maradt kő kövön. Megható figyelmességét tapasztaljuk a természetnek: borostyán zöldje borít be mindent. Ősöreg, karvastagságú indákkal hálózza be a málló köveket, máshol önálló törzsű fává terebélyesedik, s így válik az emlékezés és a dicsőség örök koszorújává.

Napszállatra hajlik az idő, mire a völgybe érünk. Szedelőzködünk: indulnunk kell hazafelé, pedig még nem jártunk a sasbérci kilátónál, nem láttuk a Keselyrét majd’ négyszáz éves tölgyeit, és a Selyemréten fakadó Egidius-forrást... Itt a kirándulás vége, már csak néhány szó fér a képeslap szélére, apró betűkkel.

Elmarad az út mellől a patak, s a várrom felől a hollók rekedtes kiáltása. Az autóból nézve még egyszer körbefordul előttünk Buják; nem hivalkodón, de büszke szépséggel, mint lassú csárdásban a gyöngyös pártájú palóc menyasszony – az anziksz utolsó képe.